

DAVIDSON'UN ZİHİN FELSEFESİNDE ZİHİN-BEDEN AYRIMI

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Arş. Gör. Dr. Cansu AKOĞLAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü

cansu.akoglan@hbv.edu.tr

ORCID: 0000-0002-4111-3613

Gönderim Tarihi: 29.10.2020 Kabul Tarihi: 15.12.2020

Alıntı: AKOĞLAN, Cansu (2020). "Davidson'un Zihin Felsefesinde Zihin-Beden Ayrımı", *AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (3) 19-26.

ÖZ: Zihin-beden ayrımı, bunların mahiyeti ve birbiriyle ilişkileri felsefenin en köklü problem sahalarından birini meydana getirir. Zihin-beden probleminde, çağdaş zihin felsefesinde katkı yapan düşünürlerden biri de Donald Davidson'dır. Davidson'ın zihinsel durum ya da oluşları fiziksel durum ya da oluşlardan ontolojik olarak değil fakat kavramsal olarak ayıran düşüncesi, anormal monizm ismini taşır. Bu düşünceye göre, zihinsel olan maddi olarak fiziksel olandan ayrılamazken, zihne ait alanı kapsayan yasaların yokluğu ile bu alan, fiziksel alandan farklılık gösterir. Söz konusu iki alan arasında nedensel bağımlılık değil, bir zayıf bağımlılık (supervenience) ilişkisi bulunur. Bağımlılık ilişkisi kurmakla indirgemecilikten kaçınmayı hedefleyen Davidson, zihinsel oluş ve durumlar için bir özgürlük alanı açmayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Anormal Monizm, Zihin-Beden Problemi, İndirgemecilik, Bağımlılık.

Mind-Body Distinction in Davidson's Philosophy Of Mind

ABSTRACT: The mind-body distinction, their nature and interrelationships constitute one of the most fundamental problem areas of philosophy. One of the thinkers who contributed to the mind-body problem in modern philosophy of mind is Donald Davidson. Davidson's idea that distinguishes mental states or beings from physical states or beings not ontologically but conceptually is called anomalous monism. According to this idea, while the mental is physically inseparable from the physical, this area differs from the physical space with the absence of convenience covering the mental space. There is a weak supervenience relationship between these two areas, not causal dependence. Aiming to avoid reductionism by establishing a loyalty relationship, Davidson aimed to open a space of freedom for mental beings and situations.

Keywords: Anomalous Monism, Mind-Body Problem, Reductionism, Supervenience.

Giriş

Zihin felsefesi, felsefenin alt disiplinlerinden biridir. Bilişsel durumlara dair her alan, zihin felsefesinin kapsamı içine alınabilir. En genel anlamıyla, *zihin felsefesi her türlü zihinsel olayla (fenomen) ilgilenen bir disiplindir; tabi burada 'zihinsel olay'dan özellikle bilinçli varlıkları kapsayan tüm olaylar anlaşılmalıdır* (Shaffer, 2005: 18). Bu bakımdan, zihin felsefesi, zihnin ontolojik konumu, zihin içerikleri, bilinç, niyetlilik gibi kavramları inceler. Zihin felsefesi bilinçli varlıkları kapsayan tüm olaylarla ilgilendiği için, diğer pek çok felsefi disiplinle ortak alana sahiptir. Bir bilinçli varlık olarak insanın tüm yapıp etmeleri zihin felsefesine konu edilebileceğinden, başka disiplinlerle olan ortak çalışma alanı epey geniştir. *Sözgelimi, sanat felsefesi estetik tecrübelerle, ahlak ahlaki duygularla, bilgi teorisi duyu tecrübesiyle, hukuk felsefesi güdüler, niyetler ve kasıtlarla ve din felsefesi de misik tecrübeyle ilgilenirken, tüm bu disiplinler zihin felsefesiyle çakışır veya başka bir ifadeyle örtüşür* (Shaffer, 2005: 22). İnsana dair olması ve insanın da bir zihinsel bir de fiziksel yanının olması itibarıyla, zihin felsefesinin en temel uğraşlarından biri de zihin-beden ayrımı ve bunların birbiriyle ilişkisi olmaktadır.

Zihin-beden ayrımı, tarihsel gelişimi bakımından ele alındığında, bu ikiliğin daha önceki dönemlerde ruh-beden ayrımı olarak ortaya çıkmış olduğu görülmektedir. Ruh kavramına açıklık kazandırma meselesi yalnızca düşünce tarihi için değil, dinler tarihi için de bir uğraş alanıdır.

Bunun çarpıcı bir örneği, klasik İbrani metinlerinde görülebilir. *İbraniler, ruhu, vücudu canlı tutan, onu ölü bir şey olmaktan çıkarıp yaşayan bir şey haline getiren herhangi bir şey olarak telakki ettiler. İbranice 'nefes' sözcüğünü, belki de nefesin hayatın önemli bir belirtisi olmasından dolayı, ruh anlamında kullandılar* (Shaffer, 2005: 14). Antik Yunanda ise kavramın biraz daha değiştiği görülür, *onlara göre ruh, bedenden ayrılabilen, beden öldüğünde var olmaya devam edebilen bir şeydi... ölüm, sadece can veren gücün bedenden çekilmesiydi. Bazı Yunanlılar, sözcelimi (matematiksel bulgularıyla ünlü) Pythagorasçılar, ruhun, bir bedenden ayrıldıktan sonra başka bir bedene girdiğine inanıyorlardı* (Shaffer, 2005: 14). Antik Yunanda ruh-beden ya da modern deyişle zihin-beden arasında bir ikilik görmeyen düşünürler de olmuştur. Demokritos ve Lucretius, her şeyin atomlardan meydana geldiğini savunmuşlardır. Monist bir varlık anlayışı geliştiren bu filozoflara göre, ruh denilen şey aslında fiziksel bir şeydir (Shaffer, 2005: 14).

Çağdaş zihin-beden ayrımı ise özellikle Descartes tarafından ele alınmıştır. Descartes, ruh-beden ayrımından hareketle zihin-beden ilişkisine yeni bir yorum getirmiştir. Descartes felsefesinde hem ruh hem de beden iki ayrı tözdür. Descartes töz için, "*Onu var olmak için ancak kendine gereksinen bir şey olarak kavırıyoruz*" (Descartes, 1995: 89) ifadesini kullanır. Ruh, düşünen ve hisseden bir varlık iken, beden yer kaplayan bir varlıktır ve bunlardan biri diğerinin niteliklerine sahip değildir. Yani beden düşünemez, ruh ise yer kaplayamaz. Bunlar bütünüyle birbirlerinden ayrı varlıklardır. Bunun yanısıra insan, bu iki varlığın bir araya geldiği bir bütündür ve açıkça görülmektedir ki bunlar birbiriyle etkileşim halindedir (Descartes, 1996: 193). Descartes'ın zihin-beden ayrımına dair savunduğu görüşler, 'düalist etkileşimcilik' olarak adlandırılır. Düalist etkileşimcilik, zihinsel ve fiziksel olmak üzere iki farklı töz ve bunların birbiriyle etkileşimini öngörür. Zihinsel ve bedensel olaylar arasında var olduğu düşünülen söz konusu etkileşim, Descartes sonrası felsefede zihin-beden ayrımı tartışmalarında biçimlendirici olmuştur.

Zihin-beden ayrımına çağdaş bir yorum getiren en önemli düşünürlerden birisi de, 1917'de Springfield Massachusetts'te doğan, Donald Davidson'dur. Erken yaşlarda felsefeye ilgisi uyanan Davidson, lise yıllarında, Platon, Nietzsche, Kant gibi filozofların bazı eserlerini incelemiştir. 1935 sonbaharında, New York Harvard Kulübü'nden tam burs ve maddi destek kazanan Davidson, Harvard'da üniversite eğitimine başlamıştır. Burada A. N. Whitehead, C. I. Lewis, Quine gibi isimlerle tanışmıştır. Önceleri İngiliz edebiyatına ilgisi olan Davidson, daha sonra Grek klasiklerine ve felsefeye dönmüştür. Grek resim ve mimarisi, Romanesk mimari, Grek felsefesi ve tarihi üzerine, kapsamlı dersler almıştır. Yaşamı süresince, felsefenin pek çok alanıyla ilgilenmiş olan Davidson, eserlerini makale formunda vermiştir ve sistematik bir yapı oluşturmamıştır. Dolayısıyla onun düşüncelerini sistemli biçimde vermek oldukça zordur (van der Burg, 2007: 18). Davidson, bir sistem kurucusu olmakla beraber, eserleri sistematik bir dizge izlemez.

Donald Davidson, sisteminin ilkelerini koyduğu 'Mental Events' makalesinin başlangıcını, Kant'tan aldığı ifadeyle, özgürlüğe ve iradeye göndermeyle yapmıştır. Bu manada onun, zihin-beden ayrımında, insana dair bütüncüllüğü bozmadan, ancak insanın fizik boyutunu ihmal etme naifliğine de düşmeden bir felsefi anlayış ortaya koymaya çalıştığını söyleyebiliriz. Davidson, zihin-beden probleminde öncelikle Immanuel Kant'ın fikirlerinin tahlil edilmesi gerektiğini iddia etmiştir; bu anlamda işe, kendi söylemiş olduğu gibi hem nedensel bağımlılığın hem de zihinsel olayların inkâr edilemez gerçekler olduğu kabulünden başlar ve bu noktada Kant'ın şu düşüncesiyle hemfikir olduğunu söyler (Davidson, 1970: 207):

Özgürlüğü aklımı çıkarımlarla kenara itmek, sıradan insan akli için olduğu kadar, kılı kırk yaran Felsefe için de olanaksızdır. Böylece Felsefe, aynı insan eylemlerinde özgürlük ile doğa zorunluluğu arasında hakiki bir çelişkiye rastlanmayacağını herhalde kabul etmeli, çünkü ne doğa ne de özgürlük kavramından vazgeçebilir. Bununla birlikte, özgürlüğün nasıl olanaklı olduğu kavranamazsa bile, hiç olmazsa bu sözüm ona çelişkinin, inandırıcı bir biçimde kökünü kazımalı. Çünkü özgürlük düşüncesi bile, kendisiyle ya

da bir bu kadar zorunlu olan doğa düşüncesiyle çelişiyorsa, doğa zorunluluğunun karşısında, ondan büsbütün vazgeçmek gerekirdi (Kant, 1995: 74-75).

Kant'ın ifade ettiği biçimiyle, doğadaki zorunluluk fikri ile özgürlüğün olanağına ilişkin problem Davidson'ın zihin-beden ayırımına ilişkin düşüncesinin ortaya çıkmasında rol oynayan temel düşüncedir. Çünkü insanın var olduğu dünyada, yalnızca doğadaki nedensellik yani zorunlulukla insan eylemlerini açıklamak yetersiz kalmaktadır.

Hem nedensel bağımlılığı kabul edip hem de zihinsel olayların, nedensel bağımlılığın belirleyiciliğinin dışında olduklarını iddia etmek açıkça bir çelişkidir. Davidson'a göre nedensel bağımlılık ile zihinsel olayların inkâr edilemez gerçekliği arasındaki 'aşikâr çelişki' üç prensipten kaynaklanmaktadır (Davidson, 1970: 208). Bu üç prensip sırasıyla; 'Nedensel Etkileşim Prensibi', 'Nedenselliğin Nomolojik Karakteri Prensibi' ve 'Mentalin Anormalliği Prensibi' dir. Davidson bu üç prensibin de doğru olduğunu kabul eder ve bu kabulün bir çelişki doğurmayacağını gösterme gayretine girer.

Nedensel Etkileşim Prensibi

Nedensel etkileşim prensibi, Davidson'ın fikrinin üzerinde yükseldiği üç prensipten biridir. Bu prensibin, onun ele aldığı ilk prensip olması özellikle dikkat çekicidir. Çünkü diğer ilkeler, bu prensip üzerinde kurulacaktır; Davidson'ın kurucusu olduğu fikir, zihinsel olanın anormal oluşu yani, zihinsel özelliklerin, nedenselliğin fiziksel açıklamalarının dışında kaldığı anlayışıdır. Davidson bu prensibe ilişkin şöyle bir örnek vermektedir: *Eğer bir kişi Bismarck'ı batırdıysa, o halde; algılama, dikkat etme, hesaplama, yargılama, karar alma, yönelimsel davranışlar ve inanç değişiklikleri gibi pek çok mental olay Bismarck'ın batışında nedensel bir rol oynamıştır* (Davidson, 1970: 208). Bu örnekte görülmektedir ki bir geminin batması gibi fiziksel bir olayın sebebi aslında pek çok zihinsel olayın bir araya getirip oluşturduğu bir zincirdir. Bu örnek özellikle önemlidir çünkü Davidson'a yöneltilen, zihinsel olayların nedensel olarak rolünün zayıf olduğu iddiasına bir cevap niteliği taşır. Davidson zihinsel ve fiziksel olayların etkileşimine ilişkin bir başka örneği de algıyla ilişkili olarak verir: *Algılama nedenselliğinin fizikselden zihinsel nasıl kaydedildiğini örnekler: eğer birisi bir geminin yaklaştığını algılıyorsa o halde yaklaşan bir gemi onun bir geminin yaklaştığına inanmasına sebep olmuştur* (Davidson, 1970: 208). Zihinsel ve fiziksel olaylar birbirlerini bu şekilde -nedensel olarak-etkileyebiliyorlarsa, bu iki olayın mahiyetinin ne olduğunu anlamak, ilişkinin mahiyetini anlamak için gereklidir. Bunun için Davidson'ın zihinsel ve fiziksel olayların ayırımına dair fikrine dikkatlice bakmak gerekir.

Zihinsel ve Fiziksel Olaylar

Zihinsel ve fiziksel olayların ne olduğunu bilmek için bunları önce ontolojik olarak incelemek gerekmektedir. Olayların arasında zihinsel ve fiziksel olmak üzere ikili bir ayırım yapılması, onların ontolojik olarak farklı oldukları anlamına mı gelmektedir? Davidson için cevap olumsuzdur. Daha önce de bahsettiğimiz üzere o, ontolojik olarak monizmi benimser:

Benim görüşümde, zihinsel, ontolojik değil fakat kavramsal bir kategoridir. Zihinsel obje ve olaylar aynı zamanda fiziksel, fizyolojik, biyolojik ve kimyasal obje ve olaylardır. Bir olayın, örneğin niyetli bir eylemin, zihinsel olduğunu söylemek, onu belli bir söz dağarcığında tarif edebiliriz demektir (Davidson, 1987/II: 114).

Davidson'ın bu ifadesi, kavramsal olarak, zihinsel ve fiziksel sahaları kabul etme suretiyle ikici bir anlayış edindiği izlenimini bırakmakla beraber, bu sahaların ikisinin de aynı türden varlıklar olduğunu söylerken monist bir yaklaşım izlediğini göstermektedir. Ona göre, zihinsel ve fiziksel obje ve olaylar ontolojik bakımdan farklı değildir.

Davidson, zihinsel ve fiziksel olana dair ayırımının ontolojik değil, kavramsal bir ayırım olduğunu ve ontolojik olarak tek bir varlığın bulunduğunu açıkça belirtmektedir. Bu nedenle bir olaya zihinsel demek, o olayın zihinsel sahanın kavramlarıyla açıklanabilir olduğunu söylemektir. Ontolojik olarak tek varlık fiziksel varlıktır ancak zihinsel kavramsal saha da, fiziksel olan kadar gerçektir. Davidson'a göre, zihinsel ve fiziksele dair ayırım, bu alanların var olmak bakımından birbirinden ayrı tutulmasına ilişkin değildir.

Kendisi bu durumu şöyle ifade eder: *Benim ayırım (zihinsel-fiziksel) anlayışımın hiçbir biçimde, hiçbir ontolojik içeriği yoktur ve bu sebeple zihinsel fenomen hakkında hafif belirsiz, aşağı derecede ya da yetersiz bir şeyler olduğu ima edilemez* (Rorty, 1999: 597). Bu ifadeden de anlaşılmaktadır ki, zihinsel ve fiziksel sahalara iki ayrı varlık sahası değildir ve Davidson bu iki sahanın birini diğerine üstün ya da öncü tutmamaktadır. Dolayısıyla bu iki alan kesinlikle birbirine indirgenebilir değildir. İndirgeme imkânının yok sayılması da zihinsel sahanın en az fiziksel saha kadar önemli olduğunu vurgulamanın bir yoludur.

İndirgenemezlik

Özdeşlik teorisi kurmakla birlikte Davidson, indirgemeciliği de reddetmektedir ancak bu onun fikrinde bir çelişki değildir, ona göre bir şeyin var olduğunu söylemek bir diğer şeyin olmayacağını söylemek değildir: *Tüm özdeşlik teorilerinin 'materyalist' olarak adlandırılmasında hiçbir iyi sebep göremiyorum; eğer bazı zihinsel olaylar, fiziksel olaylarsa, bu onları zihinsel olmaktan daha çok fiziksel yapmaz. Özdeşlik simetrik bir ilişkidir* (Davidson, 1987/1: 33). Davidson'ın bu iki sahadan birinin diğerine indirgenebilirliğini kabul etmemesi, onun düşüncesini klasik fizikalizm ve materyalizmden ayırır. Çünkü klasik fizikalizm ve materyalizmin iddiası, fiziğin sahası ve dili dışında kalan her türlü kavramsal alanın fiziğe ve fiziğin diline indirgenebilir olduğudur. Ancak Davidson, bu görüşlerden farklı olarak, zihinsel alanın fiziksele indirgenmesinin mümkün olmadığını iddia etmektedir.

Davidson zihinsel kavramların neden indirgenemez olduğuna dair şunları söylemektedir,

Bizim, zihinsel kavramlarımız iki bakımdan indirgenemezdir. Birincisi, doğa bilimlerinin sözcükçeleriyle tanımlanamazlar ve onları elden çıkarılabilir yapacak biçimde fiziksel fenomenlerle bağlayan empirik yasalar yoktur. İkincisi, onlar bizim kavramsal kaynaklarımızın opsiyonel kısmı değildirler. En az, fenomenler hakkında psikolojik olmayan yollarla konuştuğumuz ve düşündüğümüz sağduyu araçları kadar önemli ve elzemdir (Rorty, 1999: 599).

O halde doğa bilimlerinde uygulanan yasalar, zihinsel alan için uygulanabilir değildir. Ve onları fiziksel olaylar alanından ayıran da bu yasaların yokluğudur. Öte yandan, zihinsel kavramların fiziksel olana indirgenmesi, dünyaya dair anlayışımızda büyük bir boşluğa sebep olacaktır. Çünkü Davidson, zihinsel kavramları, fiziksel olanların yanında bir ek ya da bir yardımcı pozisyonunda ya da önem sırası bakımından ikincil bir konumda görmemektedir. Onlar bizim kavramsal sahada gözden çıkarabileceğimiz bir pozisyonda değildir.

Davidson'ın düşüncesinde, zihinsel sahanın fiziksele indirgenmesi imkânına yer yoktur. İndirgenemezlik, insanın iradi eylemlerinin imkânı için elzemdir. Zihinsel kavram ve durumlar, fiziksel kavram ve durumlardan içerikleri bakımından ayrılırlar ancak bunlar için mutlak bir bağımsızlıktan da söz edilemez. Yukarıda da bahsedildiği üzere, zihinsel olay ve durumların açıklanmasında fiziksel durum ve olaylardan faydalanılmaktadır, bu da, zihinsel ve fiziksel olaylar arasında bir etkileşim olduğu sonucunu doğurmaktadır. Ancak Davidson bu etkileşimin, nedensel yasalara tabi olamayacağını iddia etmektedir. Davidson'ın zihinsel ve fiziksel olaylar arasında etkileşimin yasa bağımlı olmadığını iddiasını anlayabilmek adına onun nedensellik ve yasa anlayışını incelemek gerekmektedir.

Nedenselliğin Nomolojik Karakteri Prensibi

Nedenselliğin nomolojik karakteri prensibi, sebep ve sonuç olarak ilişkilendirilen olayların katı yasaların altına düştüğünü iddia eder. Yani sebep ve sonuç olarak ilişkilendirilen her bir olay için, onu kapsayan bir yasa bulunmaktadır. Davidson, nedenselliğin yasa bağımlı bir karakteri olduğunu inkâr etmez, zihnin anormal oluşuna ilişkin ürettiği çözüm, nedenselliği içermeyen bir zihin sahası oluşturmak değildir. Bunun yerine o, olaylar arasında nedensel ilişkiler ve nedensel açıklamalar (yasalar) arasında bir ayırım yapmaktadır. Davidson kendi fikrinin daha iyi anlaşılabilmesi ve diğer fikirler arasındaki konumunun vurgusunu yapabilmek için zihinsel ve fiziksel olaylar arasındaki ilişkide, kanun ve özdeşliğin bağımsızlığına vurgu yapan görüşler için dördü bir ayırım yapar:

I. Nomolojik Monizm: Bu görüş bağıntılı yasaların var olduğunu ve birbiriyle bağıntılı olay ve durumların bir ve aynı şey olduğunu ifade eder.

II. Nomolojik Düalizm: Bu görüş, paralelizm, etkileşimcilik ve epifenomenalizmin pek çok formunu içerir.

III. Anormal Düalizm: Ontolojik düalizm ile mental ve fiziksel olanı ilişkilendiren yasaların başarısızlığını birleştirir.

IV. Anormal Monizm: Davidson'ın savunucusu olduğu görüştür. Davidson'ın yasa ve özdeşliğe dayalı olarak yaptığı bu ayırmada kendi düşüncesini geleneksel anlayışların dışında konumlandığı görülmektedir. Buna göre, materyalizm yasa hususunda monist bir anlayış izleyerek, zihinsel olaylarla fiziksel olaylar arasında yasaya dayalı bir ilişki olduğunu iddia ederek, bunların aslında birbirinin aynı olduğunu ifade etmektedir (Davidson, 1970: 213).

Davidson'ın anormal monizm fikri ise, bu görüşlerin dışında konumlanmaktadır. O, zihinsel ve fiziksel olaylar arasında nedensel bir etkileşim olduğunu kabul eder. Ancak bunların yasa bağımlı karakteri hususunda yasanın karakteristiğine vurgu yapmaktadır. Davidson için "nedensellik ve özdeşlik, hangi tarif altında olursa olsun, tikel olaylar arasındaki ilişkilidir. Ancak yasalar dilseldir; olaylar yasaya kanıt gösterilebilir ve bu yolla, yasaların ışığında açıklanabilir ya da öngörülebirlirler. Nedensel etkileşim prensibi uzamdaki olaylarla ilgilenir ve mental-fiziksel dikotomisine kördür.

Nedenselliğin nomolojik karakteri prensibi dikkatle okunmalıdır: *Bu prensip, olayların sebep ve sonuç biçiminde ilişkilendirildiğinde bir yasayı örneklediğini söyler. Nedenselliğin her bir doğru tikel ifadesinin bir yasayı örneklediğini söylemez* (Davidson, 1970: 215). Davidson'ın bu ifadesinden de anlaşıldığı üzere, nedensellik ilişkisi, tekil olaylar arasında kurulan bir ilişkidir. Yani iki fiziksel olay, iki zihinsel olay ya da bir fiziksel ve bir zihinsel olay arasında nedensel bağ kurulabilir ve bu ilişkiyi kapsayan bir yasa bulunabilir ancak bu söz konusu yasa dilsel olduğu için, ilişkilendirilen olayların kavramlarıyla ifade edilmeyebilir. Çünkü nedensel yasalar, doğaları gereği fiziksel bir dil kullanırlar ve dolayısıyla zihinsel-fiziksel ayrımı, nedensel yasaların kapsamına girmemektedir. Zihinsel sahanın, nedensel yasaların dışında kalma sebebinin daha iyi görebilmek için Davidson'ın yasa anlayışının daha detaylı incelenmesi gerekmektedir.

Katı Yasalar

Davidson için, *bir yasa, doğru bir genel ifadedir* (Kim, 2003: 115). Yani, Davidson'ın yasadan kastı 'ifadeler'dir. Ontolojik olarak ayrı bir varoluşa sahip olmaktan ziyade, bizim onları 'ifade' ediş biçimimize göre değişmektedirler. Ancak yasalara ilişkin Davidson bir ayırım yapmaktadır. Bu ayırma göre 'katı yasalar' ve 'yasa benzeri' ifadeler birbirlerinden ayrılmalıdır:

Katı ve katı olmayan yasalar arasındaki ayırım Anormal Monizm için elzemdir. Anormal Monizmin üç temel öncülü vardır, (1) fiziksel olarak tarif edilen olaylarla, zihinsel olarak tarif edilen olaylar arasında nedensel ilişkiler vardır, (2) fiziksel tarifler altındaki olaylarla, mental tarifler altındaki olayları bağlantılandıran hiçbir katı yasa yoktur ve (3) eğer iki olay sebep ve sonuç olarak ilişkilendiriliyorsa, olayı kapsayan bir katı yasa bulunur." (Davidson, 1995/II: 204).

Bu noktada Davidson'ın nedensel ilişki ve yasa arasında yaptığı ayırma dikkat etmek gereklidir. Fiziksel olaylar (fiziksel tarifler altında verilmiş olaylar) ile zihinsel olaylar (zihinsel tarifler altında verilmiş olaylar) arasında nedensel ilişkiler olmakla beraber bu ilişkiyi kapsayacak bir katı yasa bulunmamaktadır.

Davidson'a göre, 'Mental Nedensel Bağımlılığı' prensibi altında, bazı mental olayların, fiziksel olayların sebebi ya da sonucu olduğunu, diğer prensipte ise (Nedenselliğin Nomolojik Karakteri) her bir doğru nedensel ifadenin, neden ve sonuç ilişkisine sahip olaylar türü tarafından örneklenen bir katı yasa tarafından desteklendiği anlamına geldiği göz önüne alındığında, katı yasaların ancak fen bilimlerinde görülebileceğini anlıyoruz. Çünkü ancak fiziksel teori, *kanuna tabi olan sözcük dağarcığında yer alan her fiziksel olayın özgün, standardize edilmiş tarifini vermeyi garanti eden yetkin, kapalı bir sistem* (Davidson, 1970: 223-224) vaat edecektir.

Zihinsel alanın bu bağlamda, fiziksel yasaların açıklayıcılığının dışında kalması da Davidson'ın düşüncesinde mentalin anormalliği prensibinin temelini teşkil etmektedir.

Mentalin Anormalliği Prensibi

Mental olanın anormal olması prensibinde, anormal¹ kısmı bir aykırı oluşu, monizm kısmı ise zihinsel olayların fiziksel olaylarla aynı varlık sahasına ait olduğunu ima eden anormal monizm, materyalizmin bir formunu oluşturuyor gibi görünmektedir. Ancak Davidson'a göre, anormal monizm'de materyalizm için elzem olan bir unsur yoktur ki bu da indirgemeciliktir. Anormal monizm, zihinsel fenomenlerin bütünüyle fiziksel açıklamalarla verilebileceğini reddetmektedir. Bu tip ağırbaşlı, ilintilendirici yasalarla desteklenmemiş bir monizm, Davidson'a göre, 'indirgemecilik' terimini hak etmiyor gözükmektedir (Davidson, 1970: 214).

İndirgemeyi kabul etmeyen bir teori, zihinsel ve fiziksel sahalanın gerçekliğini eşit biçimde kabul edecektir. İki farklı kavramsal sahanın varlığı, bunların bir şekilde birbiriyle etkileşiminin açıklanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu noktada, anormal monizm, zihinsel olayların, fiziksel olayların olduğu biçimde, kanun ve nedensel açıklamaya tabi olmadığını söylerken, yalnızca zihinsel olaylarla fiziksel olayların etkileşimini kastetmez. Mentalin anormalliğini oluşturan iki temel vardır, psikolojik yasaların yokluğu ve psikofiziksel yasaların yokluğu (Kim, 2003: 117). Psikolojik anomalizm, zihinsel durum ya da olayları diğer zihinsel durum ya da olaylara bağlayan yasaların yokluğuna vurgu yaparken; psikofiziksel anomalizm, zihinsel durum ya da olayları, fiziksel durum ya da olaylara bağlayan yasaların yokluğuna vurgu yapar. Davidson hem psikolojik hem de psikofiziksel anomalizmi benimseyerek, bu ikisinin varlığını 'Mentalin Anormalliği Prensibi' olarak adlandırmaktadır. Psikolojik anomalizme geçmezden evvel, psikofiziksel anomalizmi incelemek anlam bütünlüğünü yakalamak bakımından daha faydalı olacaktır.

Psikofiziksel Anomalizm

Davidson'ın zihinsel olanın anormalliğine dair iddiasının ağırlığı, psikofiziksel anomalizmi kurma üzerine yoğunlaşmıştır (Kim, 2003: 117-118). Psikofiziksel anomalizmden anlaşılması gereken şey, zihinsel fizikle ya da fiziksel zihinsel bağlayan ya da onları ilişkilendiren katı yasaların olmayışıdır. Nitekim Kim, Psikofiziksel anomalizmi "*Psikolojik türleri, fiziksel türlere bağlayan hiçbir katı yasa yoktur. Yani, mental fenomenleri fiziksel fenomenlerle ilişkilendiren hiçbir yasa yoktur*" (Kim, 2003: 118) biçiminde açıklamaktadır. Davidson psikofiziksel yasaların varolmayışına dair kendi fikrini şöyle açıklamaktadır:

Benim hiçbir psikofiziksel yasa olmayışını gösterme çabama ilişkin genel stratejim öncelikle, bilişsel sahanın holistik karakterine yaptığım vurguya dayanmaktadır. Davranış teorisinin gücünü ve doğruluğunu arttırmaya yönelik herhangi bir çaba, failin inanç ve gerekçelerini daha fazla hesaba katmaya zorlar. Ancak bu sisteme kanıttan yola çıkarak ulaşmak için, bağdaşım, rasyonalite ve tutarlılık koşullarını dayatmak zorundayız. Bu koşulların fiziksel teoride hiçbir yansımaları yoktur ki bu sebeple biz psikolojik ile fiziksel olan arasında kaba korelasyonlardan daha başka bir şey arayamayız (Davidson, 1974: 231).

Mentalin anormalliği prensibi o halde, zihinsel alanın karakterinden ileri gelmektedir. Zihinsel sahada, üretilen herhangi bir teori için bağdaşım, rasyonalite ve tutarlılık gereklidir ve bu koşullardan hiçbiri fiziksel sahada yer almaz. Bu sebeple psikofiziksel olarak basit genellemelerden başka bir şeyin varolabileceği iddia edilemez. Dolayısıyla, zihinsel sahayı yasa-bağımsız yapan şey, bilişsel alanın bütüncül karakteri olmaktadır.

¹ Bu çalışmada, İngilizce 'anomalous' teriminin karşılığı olarak 'anormal' kelimesini kullandık. Bu hususta Evnine'in anormal monizme dair açıklamasından faydalandık: Davidson'ın felsefesinin temel dayanaklarından birisi zihinsel olanın, Davidson'ın kendi deyimiyle, anormal oluşudur. Anormal, kelime olarak 'garip' ya da 'düzensiz' anlamına gelir ancak Davidson 'anormal'i, 'yasalar tarafından yönetilmeyen' anlamında daha spesifik olarak kullanır. Yani zihinsel olanın anormal olduğunu söylerken Davidson, zihinsel durum ya da olayların, inançlar, istekler, algular vb fiziksel durum ya da olayların olduğu biçimde bilimsel kanunlara tabi olmadığını iddia etmektedir (Evnine, 1991: 7).

Mentalin anormalliğini meydana getiren bir diğer nitelik ise normatifliktir. Normatifliğin zihin felsefesinin gündemi haline gelişi, özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısında olmaktadır. Wittgenstein, Davidson ve Kripke'nin çalışmalarında bu anlayışa rastlamaktayız (Zangwill, 2005: 1). Zihnin normatif bir karakteri olması, zihin felsefesinde, önermeli tutumların normatif karakteri olması anlamına gelmektedir. Önermeli tutumlarda, rasyonelliğin bağlayıcılığıyla karşı karşıya kalmaktayız. Bu durum doğrudan, zihinsel sahanın holizmiyle alakalıdır. Örneğin bir kişiye bir inancı atfetmek için, o inancın mantıksal sonuçları olan diğer inançları da ona atfetmek durumunda kalırız. İşte bu nokta, zihinsel sahanın normatif karakterinin ortaya çıktığı noktadır.

Davidson, fiziksel saha ile zihinsel saha arasında kurulacak ilişkilere dair açıklamaların katı yasaları tesis etmeyeceğini yani psikofiziksel yasaların kurulamayacağını iddia etmekle beraber, özdeşliği de savunmaktadır. Hem zihinsel ve fiziksel sahalarda arasında özdeşliği savunup hem de bunların farklı taahhütleri olduğunu ve birbirine indirgenemez olduğunu söylemek nasıl mümkün olmaktadır? Davidson'ın çözüm olarak ürettiği anlayış bağlılık olmuştur.

Bağlılık (Supervenience)

Davidson her ne kadar kendi pozisyonunda psikofiziksel yasaların varlığını reddetse de, zihinsel niteliklerin, fiziksel niteliklere bir anlamda bağlı olduğu fikriyle uyuruğunu iddia eder (Davidson, 1970: 214). Yani, zihinsel durum ve olaylar, ontolojik karakterleri bakımından fiziksel durum ve olaylar olduklarından, fiziksel durum ve olaylara bağlıdırlar.

'Bağlılık' kavramının felsefi literatüre açıkça ilk kez girişi, güzel ya da iyi olmak gibi etik ve estetik nitelik tartışmalarıyla olmuştur. Bağlılık fikrinin zihin felsefesinin bir kavramı haline gelmesi ise Davidson ile olmuştur (Evnine, 1991: 67).

Davidson'ın bağlılık fikrini benimsemesinin sebebi olarak, bağlılığın zihinsel durumları, fiziksel durum ve olaylara indirgemeden, kişinin belli fiziksel durumlara binaen belli zihinsel durumlara sahip olmasına imkân vermesi gösterilebilir. Tüm fiziksel yönlerden aynı fakat bazı mental yönleriyle farklı olabilecek iki olay ya da fiziksel olarak değişmeden, mental olarak değişebilecek bir obje olmadığını ve bu tip bir bağlılığın yasa ya da tanım yoluyla indirgemeyi gerektirmeyeceğini iddia etmiştir (Davidson, 1970: 214). Burada Evnine (1991: 67) iki bağlılık tanımından bahseder; ilki, *tüm fiziksel yönlerden aynı fakat bazı mental yönleriyle farklı* olmak, ikincisi ise, *fiziksel olarak değişmeden, mental olarak değişebilecek* olmaktadır. Davidson'ın ilkinin pekiştirmeyi seçtiğini görüyoruz.

Sonuç

Davidson, kavramsal düalizmi benimsemekle birlikte, ontolojik monizmi savunur. Buna karşın kendi düşüncesinin materyalist ya da fizikalist olduğu iddialarını da reddetmektedir. Bunun temelinde, indirgemeciliğe karşı tutumu yatar.

Davidson için her şeyin maddi oluşu, zihinsel olanın göz ardı edilmesi, inkâr edilmesi ya da yok sayılması anlamına gelmemektedir. Ona göre, zihinsel ve fiziksel sahalarda, bir ve aynı olan gerçekliği ifade etmenin iki yoludur. Zihinsel terim ve kavramlarla açıklanan bir şey zihinsel olurken, fiziksel kavram ve terimler kullanılarak yapılan açıklamalarda, açıklanan şey fiziksel olmaktadır.

Davidson bütün dünyayı prensipte fiziksel olarak tarif edebileceğimize karşı çıkmamaktadır, ancak sadece fiziksel bir açıklama ile dünyaya dair büyük bir bilgi miktarını kaybedeceğimizi söylemektedir (van der Burg, 2007: 23). Dolayısıyla, dünyaya dair tam bilgiye sahip olmak için her iki kavramsal sahaya da ihtiyaç vardır. Ancak bu iki kavramsal saha aynı türden yasalarla yapılabilecek açıklamalara izin vermez. Bu nedenle tek bir töz olmasına ve bu tözün maddi olmasına karşın, zihinsel olanın anormal oluşu, zihinsel alanda psikolojik ve psikofiziksel yasaların yokluğuna dayanmaktadır. Psikofiziksel ve psikolojik yasaların varlığının reddi, zihinsel olanın, fiziksel olana uygulanan yasalarla aynı biçimde açıklanamayacağı anlamına gelmektedir. Davidson'ın monizmi işığında bakıldığında, fiziksel alan ile zihinsel alanın birbirlerinin kavram ve ilişkileriyle açıklanması imkânı yoktur: *Zihinsel olan, fiziksel tasvirlerle,*

fiziksel olan da zihinsel tasvirlerle uymaz, bunun sebebi farklı şeylerden yapılmış olmaları değil, kavramsal olarak bağdaşabilir sahalarda olmamalarından kaynaklanır (van der Burg, 2007: 28).

Nedensel ilişkiler, bizim onları açıklama biçimimizden bağımsız olarak varlık gösterir. Bizim onları açıklama biçimimiz ise erişimine sahip olduğumuz, bağlantıların bilgisiyle alakalı olmaktadır. Buna yönelik olarak Davidson'ın verdiği örnek kullanılabilir:

Belli bir olayın nedeni, başka bir olaydır, örneğin, 1906'daki San Francisco depremi muhtemelen Pasifik levhasının San Andreas fay hattı boyunca kuzeye doğru kayarken ortaya çıkan ani enerjinin serbest kalması sonucu oluşmuştur. Ancak bu tanım bize, depremi tahmin etme imkânı vermez. Depremi tahmin etmek ancak ve ancak neden ve bağlantıların tümünü bilmek, o neden ve bağlantıların örneklerini tanımakla mümkündür. Bununla beraber, sırf biz neden ve sonuçlara dair tam bir bilgiye sahip değiliz diye nedensel bağlantıyı şüpheli hale gelmemektedir. Yani, bir olayı açıklamaya dair yeterliğimizin eksik kalmasına sebep olabilecek iki durum vardır: bazı nedensel faktörlerden bihaber olabiliriz ya da neden ve sonucun bir yasayı somutlaştıracak biçimde belirlememizi sağlayacak uygun betimleyici sözcük dağarcığından yoksun olabiliriz (Davidson, 1999: 304).

Davidson'a göre, açıklamaya yönelik yeterlilik, iki faktöre bağlıdır; nedensel faktörlerin bilinmesi ve uygun kelime dağarcığı. Davidson'ın mentalin kavramsal sahasını, fiziksele feda etmemesinin, indirgemeciliği reddetmesinin en önemli nedenlerinden biri de budur. Bu yolla, Davidson, zihinsel olanın fiziksel olan ile ontolojik olarak aynı olmasına karşın, bu ikisinin aynı kavramsal saha içinde bulunmayışını iddia ederek, insanın zihinsel oluş ve durumları için bir özgürlük alanı açmayı amaçlamıştır.

KAYNAKLAR

- DAVIDSON, Donald (1970), "Mental Events", *Essays on Actions and Events*, Clarendon Press, New York, s. 207-24.
- DAVIDSON, Donald (1974), "Psychology as Philosophy", *Essays on Actions and Events*, Clarendon Press, New York, s. 229-38.
- DAVIDSON, Donald (1987/I), "Knowing One's Own Mind", *Proceedings and Addresses of The American Philosophical Association*, Vol. 60, No. 3 Jan., Newark, s. 441-458.
- DAVIDSON, Donald (1987/II), "Problems in Explanation of Action", *Metaphysics and Morality*, Essays in Honour of J. J. C. Smart, Blackwell, New York, s. 35-49.
- DAVIDSON, Donald (1999), "Spinoza's Causal Theory of the Affects", *3rd Jerusalem Conference Bildirileri*, Haz.: Yirmiahu Yovel, Little Room Press, New York.
- DESCARTES, Rene (1995), *Felsefenin İlkeleri*, çev. Mesut Akın, Say Yayınları, İstanbul.
- DESCARTES, Rene (1996), *İlk Felsefe Üzerine Meditasyonlar*, çev. Aziz Yardımlı, İdea Yayınevi, İstanbul.
- EVNINE, Simon (1991), *Donald Davidson*, Stanford University Press, California.
- KANT, Immanuel (1995), *Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi*, çev. İonna Kuçuradi, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.
- KIM, Jaegwon (2003), *Philosophy of Mind and Psychology*, Cambridge University Press, New York.
- Nick Zangwill, "The Normativity Of The Mental", *Philosophical Explorations*, Vol. 8, No. 1, March 2005, s.1.
- RORTY, Richard (1999), "Davidson's Mental-Physical Distinction", *The Philosophy of Donald Davidson*, Open Court Publishing, Chicago.
- SHAFFER, Jerome (2005), *Zihin Felsefesi*, çev. Turan Koç, İz Yayıncılık, İstanbul.
- van der BURG, Floris (2007), *Davidson and Spinoza: Mind, Matter and Morality*, Ashgate Publishing, Wiltshire.